

JAPONYA'DAN KESİTLER: KENROKUEN BAHÇESİ'NİN DÜŞÜNDÜRDÜKLER

Prof.Dr.Metin SÖZEN

Bazan bir toplumun binlerce yıllık yaşam öyküsünü, ciltlerle kitap okumadan da öğrenmek mümkün olur. Kuşkusuz bu, çıkış noktası olarak alınan, seçilen öğelere biraz bağlıdır. Örneğin Japonya'dan kesit alınmak istendiğinde, bunların içinde en önde gelen kuşkusuz, "doğa-insan ilişkisi" olmalıdır. İnsanın doğayla olan kopmaz ilişkisinin yalnız bir evresini içine alan olumlu-olumsuz yaklaşımlar biraz yanıltıcı olsa da, genel yargıya ulaşmada yine de bazı ipuçları verebilir.

Japonya'nın Kanazawa, Kyoto, Nara, Osaka, Tokya kentlerinden kısa sürede edinilen gözlemlere dayanarak yargıda bulunmanın güçlüklerini biliyorum. Üstelik biraz önce belirttiğim gibi, derinlemesine araştırmalara dayalı olmadan sonuçlara ulaşmanın, ancak sağlıklı ipuçlarıyla -sınırlı da olsa- mümkün olacağının bilincindeyim.

Bu düşüncelerle, dünyada "Japon Bahçesi" gerçeğini de bilerek doğa-insan ilişkisini, salt gözlemlerime dayanarak belirlemeyi yine de denemek istiyorum. Onun uzun gelişme evresinden çok, günümüz insanının doğayı gözden çıkardığı bir dönemdeki durumu saptamak dileğindedim. Bir örnek olarak Kanazawa kentinin "Kenrokuen Bahçesi'nde edindiğim-bildiğim bilgilerden uzak" Japon halkıyla bahçe arasında oluşturulan ilişkiye değineceğim.

Yönetim-inançlar-doğa

İster istemez ilk yakaladığım öge, bahçenin kentin yöneticilerinin varlığıyla başlayan bir geçmişinin olduğuydu. Seisonkaku Köşkü ve Japon yaşamının tüm izlerini taşıyan özgün mekânları, mekânları anlamlı kılan bahçesi, büyük oluşumun çekirdeği olduğunu kanıtlayan niteliklerle donatılmıştı.

Japon yönetiminin ve kültürünün tüm izlerini içeren bu köşkün varlığı, bir anlamda insan-doğa ilişkisinin uzun yollar sürecektir sonuçlarının da kaynağı olmaktadır. Bunun hemen yanındaki Kanazawa Tapınağı ise, gelişmenin bir diğer boyutunu belgeliyor. Özellikle öğrencilerin zor derslerden geçmek için adak adadıkları bu tapınağın kırmızı rengi tüm ortama egemen oluyor, yöneticilerin yaşadığı köşkle birlikte, inançlar dünyasının da doğanın varlığına katıldığını kanıtlıyor. Bu iki öge, Japonya'da sürekli karşımıza çıkacaktır.

Kenrokuen Bahçesi'ne, bu iki temel ögenin yansıyan sonuçlarıyla girdiğinizde, önce edindiğiniz bilgileri sıralamanız gördüklerinize anlam kazandırabilir. Japonya'nın üç büyük bahçesinden birini gezdiğinizin bilincinde olmanız, ayrıntıları atlamamanıza neden olabilir. 1875 yılında halka açılan bu bahçenin adı bile belirli nitelikleri varlığında toplar. Çin geleneklerine göre altı özelliği taşıdığı için "Kenrokuen" adını alan bu bahçe, geçen süre içinde bunu özenle korumaya çalışmış, günümüze gelişerek gelebilmiştir.

Bu altı özelliği, geniş bir alana sahip olması, sığınacak ortamları bulunması, çok özel malzemeye donatılması, insan yaratıcılığının en üst düzeyde örneklerini içermesi, su ögesinin zenginliği, geniş bir görünüme olanak vermesiyle açıklanabilir. Özen-incelik-boyut getiren, tüm bunları geliştiren, zaman içinde bu öğelerin çeşitlendirilmesiyle günümüze ulaşan bu bahçenin, görünenin ötesinde böylesi kavramlarla yüklendiği ayrıca her ayrıntıda karşımıza çıkar.

Su-yeşil-mimarlık gelenele buluşuyor

114.430 metrekare büyüklükte bir alana yayılan, 1676 yılından beri ağaçların, bitkilerin, çiçeklerin çeşitlendirilmesi ve sayısının artırılmasıyla zenginleşen Kenrokuen Bahçesi'nde, su-yeşil-mimarlık, inançlar ve geleneklerle birleşerek Japon yaşamının kesitini almamıza neden olmaktadır.

Bu bahçede, özel ortamda yemek yerken, alışveriş yaparken bile sizi su ve yeşilden koparmayan, denge-incelik-süreklilik olmaktadır. Her yaş diliminden insan büyük bir coşkuyla bahçeyi gezerken, resim çektirirken, verilen bilgileri dinlerken, kutsal bir varlığın karşısında bulunmanın dikkati içinde zamanı değerlendirdiklerini gördüm.

Burada, okuduklarımın, Kenrokuen Bahçesi sorumlusu Minoru Shimo-gu'nun verdiği bilgilerin ötesinde beni etkileyen bir diğer temel özellik, çalışanların işlerine gösterdikleri özendi. Ağaçlardaki kuruyan yaprakları üzerlerinden tek tek toplayan, suların içinde çakılları temizleyen temiz giysili bu insanlar, "ayrıntının inceliğinin" Japon Bahçesi'nin kaçınılmaz özelliği olduğunun bilinciyle günü değerlendiriyorlardı.

Bahçenin ağaçı-çiçeği-suyuyla birlikte bir bütün olduğunun, bunu aralıksız dört mevsim sürdürmenin farklı bir zenginlik getirdiğinin anlaşılması, yaban-

calar için de güç değildi. Değişik mevsimlerde çekilmiş resimlere bakıldığında, uyum kadar çeşitliliğin de düşünöldüğü dikkati çekiyordu.

Bunu, suları aşan köprüler, yolların kenarlarına konan bambudan korkuluklar, ağaçların büyük bir özenle değişik yöntemler kullanılarak korunmaya alınması, çöp tenekelerinin bile bambudan kapaklarla görünömlerinin yumuşatılması da kanıtıyor. Kayalara ve yapılara bütünün anlamlı parçası olduğunun anlaşılması için özel biçim verilmesi ise, "sanki doğal olarak birlikte hep varmışlar" izlenimini daha güçlendirmektedir.

Doğa sanki bütünleştirici öge

Bu duyguyu, gezdiğim kentlerin tapınaklarının çevresinde, konuk olduğum dostlarımın evlerindeki bahçelerde de taşımam, kültürün doğayla olan ilişkisinin belirgin özelliklerinin her noktaya sindiğini göstermektedir. Böylesi bahçelerin sanki herbiri birer "doğayı yeniden tanıma ve öğrenme merkezi" olarak ele alınmış, her yaştan insanın doğayla ilişkisini doğru kurması için tüm inceliklerle donatılmasına özen gösterilmiş, bu süreç yüzlerce yıl geliştirilerek korunmuş.

Yöneticinin köşkü, adak tahtalarıyla donanmış tapınak, çevresinde yaşamın inceltildiği göller, ağaçların ve bitkilerin birbiriyle uyumu, bunları bağlayan yapıların-fenerlerin-fiskiyelerin-köprülerin sanki hep varmış izlenimi vermeleri, insanların ve kuşların kendi seslerinden başka sesin varlığını duymaması, yerde özenle yetiştirilmiş yosunların-çimlerin dışında bir küçük çöpün bile varlığını gösterememesi, yaşlı ağaçların kışın yağın kara karşı, özel yöntemlerle korunmaya alınması, "doğa-insan" arasındaki kaybolan dengenin çok sınırlı da olsa sürdürölmeye çalışılması, sanırım "Japon Bahçesi'nin gizi" olarak bir toplumun kimliğini yansıtıyor.

Fidanların dikildiği gün koparıldığı ölkemizde, geçmişte sevgiyle yaklaştığımız doğanın bizler tarafından "yeniden keşfinin" gecikmemesi dileğiyle, Japonya'nın üç önlü bahçesinden biri üzerinde geliştirdiğim gözlemlerime burada son veriyorum. Amacım Japon Bahçesi'ni anlatmak değil. Bir kültür kesiti olarak Japonya'dan bende kalan izlenimleri yansıtmak...